

Anna Golonka

Uniwersytet Rzeszowski

ORCID: 0000-0002-0199-2203

**TERRORYZM I JEGO FINANSOWANIE W KONTEKŚCIE
NOWELIZACJI ART. 165A K.K.****Wprowadzenie**

Problematyka terroryzmu i jego zwalczania stanowiła przedmiot niejednego już opracowania naukowego, w szczególności z dziedziny kryminologii. Należy ona niewątpliwie do zagadnień, które nie tracą na aktualności, ale za sprawą dynamiki zjawiska, rzecz by można, jeszcze na niej przybiera. Wynika to m.in. z faktu, że sprawcy zamachów terrorystycznych coraz częściej sięgają po nowoczesne technologie dla ich przeprowadzania (np. cyberataki), wykorzystują oni nowe, niepraktykowane wcześniej metody i sposoby działania albo używają ich na dużo większą niż dotychczas skalę (np. proliferacja broni biologicznej i chemicznej). Wreszcie nieobojętymi kwestiami w kontekście zagrożenia zamachami terrorystycznymi są ruchy przesiedleńcze i aktualne problemy płynące z realiów światowej polityki migracyjnej.

Terroryzm stanowi obszar badań, w którym powinno być zarezerwowane miejsce również dla nauki prawa karnego. Hipotezie takiej wychodzi naprzeciw uchwalenie 16 kwietnia 2004 r. nowelizacji do Kodeksu karnego, za sprawą której został do niego wprowadzony przepis statuujący definicję „przestępstwa o charakterze terrorystycznym”¹. Do dziś brak jest jednak odrębnego typu

¹ Zgodnie z art. 115 § 20 k.k.: „Przestępstwem o charakterze terrorystycznym jest czyn zabroniony zagrożony karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 5 lat, popełniony w celu:

- 1) poważnego zastraszenia wielu osób,
- 2) zmuszenia organu władzy publicznej Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa albo organu organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania określonych czynności,
- 3) wywołania poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce Rzeczypospolitej Polskiej, innego państwa lub organizacji międzynarodowej – a także groźba popełnienia takiego czynu”.

czynu zabronionego, który penalizowałby przestępstwo zamachu terrorystycznego. Uwaga ta jest tym bardziej znacząca, iż w świetle aktualnego stanu prawnego przepisem określającym przestępstwo „powiązane” (jeśli wolno posłużyć się tutaj pewnym skrótem myślowym) z zamachem terrorystycznym jest art. 165a k.k.² Zostało w nim określone przestępstwo finansowania terroryzmu, którego opis wymaga odesłania do definicji przestępstwa o charakterze terrorystycznym.

Natomiast co do zasadności wprowadzenia do k.k. art. 165a, to w zasadzie nie wzbudzało to żadnych wątpliwości. Zresztą dla zobrazowania tego, jak istotnym problemem jest finansowe wspieranie ugrupowań terrorystycznych oraz finansowanie zamachów terrorystycznych, warto przywołać jako przykład chociażby finansowanie tzw. Państwa Islamskiego (Islamskie Państwo w Iraku i Lewancie, ang. *Islamic State in Iraq and Syria* – ISIS, znane także jako Islamskie Państwo w Iraku i asz-Szam, ang. *Islamic State in Iraq and Al-Sham*, z arab. – *Daula al-Islamijja fi al-Irak wa-asz-Szam*). To pseudopaństwo (lub jak chcą niektórzy – protopaństwo³) jest uznawane obecnie za największą organizację terrorystyczną, a zarazem swoistą schedę po Al-Kaidzie⁴. Jak się uważa, powstało ono w 2013 r. na bazie struktury organizacyjnej i osobowej Al-Kaidy⁵. W początkowym okresie było ono finansowane przede wszystkim z donacji od osób prywatnych (głównie zamożnych szejków pochodzenia saudyjskiego i katarskiego)⁶. Dodatkowym źródłem dochodów Al-Kaidy i ISIS były środki finansowe przekazywane im przez rządy niektórych państw (nierzadko po prostu ich przywódców)⁷. Po przejściu kontroli nad polami naftowymi na terenie Syrii i Iraku Abu Abd Allah ar-Raszid al-Baghdadi (zwany częściej potocznie Abu Bakr al-Baghdadim) i podległe mu oddziały islamskich ekstremistów generowali ponoć zyski rządu 100 mln dolarów miesięcznie. Szczególnie dochodowe pod

Paragraf 20 art. 115 został dodany do k.k. przez art. 1 pkt. 3 ustawy z 16 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2004 r., nr 93, poz. 889.

² Artykuł 165a k.k. został dodany ustawą z 25 czerwca 2009 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2009 r., nr 166, poz. 1317.

³ Tak: A. Wejkszner, *Państwo islamskie: narodziny nowego kalifatu?*, Warszawa 2016, s. 41–49.

⁴ B. Hall, *ISIS Państwo Islamskie. Brutalne początki armii terrorystów*, Warszawa 2015, s. 30–71. Istnieją także hipotezy, że ISIS ukonstytuowała się raczej z wewnętrznych walk o wpływy w świecie radykalnych islamistów i w tym sensie (pomijając związki osobowe) *ab ovo* stanowiła organizację zupełnie niezależną od funkcjonującej wówczas Al-Kaidy, por. A. Wejkszner, *Państwo islamskie...*, s. 36–41.

⁵ Por. B. Hall, *ISIS Państwo Islamskie...*, s. 30–32, 37–42, 66.

⁶ Informacje oficjalne pochodzące ze strony: <http://www.polskatimes.pl/artukul/3869055,finansowanie-isis-jak-panstwo-islamskie-pozyskuje-srodki-na-swoja-dzialalnosc-video,id,t.html> (16.09.2018).

⁷ B. Hołyst, *Terroryzm*, t. 1, Warszawa 2011, s. 868–890.

tym względem okazały się tereny leżące w Iraku, w obszarze prowincji Anbar, bogate w złoża ropy naftowej⁸. Nie pozostawia chyba żadnych złudzeń to, że ISIS czerpało zyski nie tylko z takiej quasi-legalnej działalności. Sporą ich część (według szacunków ok. pół miliarda dolarów) stanowiły dochody czerpane z wymuszeń, napadów na banki (cenne w tym względzie okazało się zwłaszcza przejście kontroli nad Mosulem i jego zasobami bankowymi), nielegalnego handlu bronią, handlu zrabowanymi zabytkami, sprzedawanymi następnie na czarnym rynku (jak podają publicyści – przede wszystkim kanałami przerzutu biegnącymi szlakiem „tureckim”) itd.⁹ Jak przyjmują eksperci, Państwo Islamskie ma więc status samowystarczalnego. I chociaż światowe media donoszą o sukcesach w walce z tą organizacją¹⁰, to jednak stwierdzenie, że brak jest już zagrożenia atakami terrorystycznymi ze strony jej bojowników byłoby niebezpiecznie daleko posuniętą przesadą¹¹.

W tym miejscu warto również przytoczyć dane szacunkowe na temat kwot, jakie przeznaczono na sfinansowanie głośnych medialnie zamachów terrorystycznych. I tak, przykładowo zamachy z 11 września 2001 r. na World Trade Center i Pentagon „kosztowały” prawdopodobnie nie więcej niż 600 tys. dolarów, zaś koszt przygotowywania oraz przeprowadzenia w marcu 2004 r. ataku na madryckie metro wyniósł ok. 10 tys.¹² W porównaniu z rozmiarami strat, do jakich one prowadziły, z pewnością nie są to „wygórowane” kwoty, niemniej jednak odcięcie dopływu zasobów finansowych może stanowić godny rozważenia sposób na zminimalizowanie zagrożenia terrorystycznego. Nie dziwi zatem fakt, że współcześnie tak wielką wagę przywiązuje się do opracowania i wdrożenia w życie przepisów karnych i procedur umożliwiających wczesne wykrycie źródeł finansowania ugrupowań terrorystycznych¹³.

⁸ A. Wądołowska, *Skąd Państwo Islamskie ma pieniądze? „Wcześniej od bogatych Saudyjczyków i Katarczyków. Dziś samo kontroluje pola naftowe”*, http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114871,16515178,Skad_Panstwo_Islamskie_ma_pieniadze_Wczesniej_od.html (11.08.2018).

⁹ *Ibidem*. Na ten temat por. także: *Co warto wiedzieć o finansowaniu terroryzmu*, <http://euroislam.pl/co-warto-wiedziec-o-finansowaniu-terroryzmu> (12.10.2018).

¹⁰ *Irak ogłasza zwycięstwo nad ISIS. Terrorysty stracili całe terytorium*, <https://www.polskie-radio.pl/5/3/Artykul/1953415,Irak-oglasza-zwyciestwo-nad-ISIS-Terrorysty-stracili-cale-terytorium> (29.10.2018), a także: *Państwo Islamskie straciło niemal całe terytorium, ale pozostaje groźne. Ma 30 tys. bojowników*, <http://euroislam.pl/co-warto-wiedziec-o-finansowaniu-terroryzmu/http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/7,114881,23784366,panstwo-islamskie-stracilo-niemal-cale-terytorium-ale-pozostaje.html> (29.10.2018).

¹¹ Aktualne wiadomości na ten temat por. np. *Raport USA: terroryści rozproszyli się, są coraz odporniejsi na atak*, <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiatea,2/raport-sluzb-usa-o-terroryzmie-i-organizacjach-terrorystycznych,869705.html> (26.10.2018).

¹² Por. X. Raufer, *Atlas radykalnego islamu*, Warszawa 2011, s. 368.

¹³ A. Wądołowska, *Skąd Państwo Islamskie ma pieniądze...*

Wspomniane wartości liczbowe nie oddają z całą pewnością tego, na jaką skalę w ujęciu globalnym finansowane są w przedsięwzięcia o charakterze terrorystycznym (już nawet tylko z racji ich zakresu, ograniczonego do działalności ISIS i ich szacunkowego charakteru). Z całą pewnością dowodzą one jednak nie tylko skali samego procederu, ale i potrzeby jego uregulowania w prawie karnym. W tym ostatnim względzie zagadnienie to nabiera dodatkowo na znaczeniu w obliczu ostatnich zmian, jakim poddawany był w ciągu zaledwie dwóch lat art. 165a k.k., określający przestępstwo finansowania terroryzmu. Problematyka ta wymaga poddania jej pod publiczną debatę naukową¹⁴.

Etymologia pojęcia

Słowo „terroryzm” pochodzi do łacińskiego słowa: *terror*, *-oris*, oznaczającego „strach, trwogę, przerażenie”, względnie „straszne słowo, straszną wieść”; wywodzi się ono od czasownika: *terrere*, znaczącego tyle co: „wywoływać przerażenie, straszyć, wzbudzać obawę”. Za *Encyklopedią powszechną PWN* mianem terroryzmu określa się: „Planowane i zorganizowane działania pojedynczych osób lub grup, różnie umotywowane, najczęściej ideologicznie, podejmowane z naruszeniem istniejącego prawa w celu wymuszenia od władz państwowych i społeczeństwa określonych zachowań i świadczeń, często naruszające dobra osób postronnych”. Powyższa definicja nie jest jedyna ani nawet „obowiązująca”, gdyż – jak podają źródła – prób definicyjnego ujęcia tego zjawiska było ponad 100¹⁵. Wiele z nich powstało w ramach prac organizacji międzynarodowych, w tym przede wszystkim ONZ.

Należy zasygnalizować, że termin „terroryzm” nie jest tożsamy z określeniem „terror”, pomimo tego, iż obydwa pojęcia posiadają wspólny źródłosłów. Ten ostatni, jak zwykle się przyjmować, oznacza „metodę oddziaływania przemocą, zbrodnią i strachem, stosowaną przez silniejszych (państwo) wobec słabszych (obywatel)”¹⁶, podczas gdy terroryzm stanowi „odwrotność” takiej definicji – to działania „słabszych” (obywateli) podejmowane wobec „mocniejszych” (państwa). Aktami terroru będą np. działania jednostek sił zbrojnych państwa

¹⁴ Problematyce tej poświęcone było wystąpienie autorki podczas Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej pt. „Prawo karne w obliczu nowych wyzwań i aktualnych problemów polityki kryminalnej” (Rzeszów, 18–19 czerwca 2018 r.), na bazie którego opracowany został niniejszy artykuł naukowy.

¹⁵ K. Indecki, *Kryminalizacja aktu terrorystycznego – zagadnienia wybrane*, „Acta Universitatis Lodzianensis, Folia Iuridica” 2004, nr 67, s. 18–21; *idem*, *Kilka uwag na temat istoty terroryzmu*, „Przeгляд Policynjny” 1994, nr 2–3, s. 132–139.

¹⁶ R. Borkowski, *Terroryzm*, w: *Konflikty współczesnego świata*, red. R. Borkowski, Kraków 2001, s. 116.

podejmowane wobec jego obywateli. Z kolei zastraszanie władz państwowych w celu wymuszenia na nich jakichś działań przez grupę terrorystów nazwiemy zamachem terrorystycznym¹⁷.

Poza powyższymi w języku prawnym funkcjonowało jeszcze jedno określenie – „akt terrorystyczny”, którym posługiwała się ustawa z 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł (w obecnym stanie prawnym – ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu)¹⁸. Zgodnie z jej (uchylonym już) art. 2 pkt. 7 pod pojęciem aktu terrorystycznego rozumiano „przestępstwa przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstwa wojenne, przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu oraz przestępstwa określone w art. 134 i 136 Kodeksu karnego”¹⁹. Zaprezentowana definicja legalna pozostawiała jednak wiele do życzenia i jako daleka od doskonałości wymagała zmiany bądź jej zastąpienia inną, co zresztą uczynił nasz ustawodawca, a co przyjdzie jeszcze omówić w dalszej części tego artykułu. Zasadne wydaje się natomiast nadmienić, iż w wyniku nowelizacji wspomnianej ustawy z 16 listopada 2000 r. do języka prawnego weszło określenie „finansowanie terroryzmu”. Obok samego terroryzmu stanowi ono proceder, z którym walkę podejmuje nie tylko społeczność międzynarodowa, ale w ślad za nią również nasz rodzimy legislator. Nie może być wątpliwości co do tego, że u podstaw regulacji dotyczących zwalczania omawianego procederu w wielu krajach leżą unormowania prawa międzynarodowego, spośród których – jako te najwcześniejsze, o najistotniejszym znaczeniu – zwykło się wymieniać: Zalecenia Komitetu Antyterrorystycznego Rady Bezpieczeństwa ONZ, monitorujące przestrzeganie przez państwa członkowskie ONZ rezolucji Rady Bezpieczeństwa nr 1373 z 2001 r., Międzynarodową konwencję o zwalczaniu finansowania terroryzmu, przyjętą przez ONZ 9 grudnia 1999 r.²⁰, Deklarację (tzw. Plan Unii Europejskiej) w sprawie zwalczania terroryzmu (*Declaration on Combating Terrorism*)²¹, przyjętą przez Radę Europejską 25 marca 2004 r. oraz dyrektywę 2005/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 26 października 2005 r. w sprawie przeciwdziałania korzystania z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu²², uchyloną przez dyrektywę Parlamentu Europejskiego

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ Tytuł ustawy zmieniony przez art. 1 pkt 1 ustawy z 25 czerwca 2009 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2009 r., nr 166, poz. 1317.

¹⁹ Dz.U. z 2002 r., nr 180, poz. 1500.

²⁰ Dz.U. z 2004 r., nr 263, poz. 2620.

²¹ Dokument dostępny na stronie: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A52007DC0649> (1.05.2018).

²² Dz.Urz. UE L z 2005 r., nr 309, s. 15.

i Rady (UE) 2015/849 z 20 maja 2015 r. w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu²³.

Wiele z aktów prawnych mających znaczenie na arenie międzynarodowej zostało opracowanych po 11 września 2001 r.²⁴ Dostrzeżono wówczas potrzebę kryminalizacji zachowań polegających na obrocie środkami finansowymi w okolicznościach wzbudzających wątpliwości co do ich rzeczywistego celu i możliwego związku z finansowaniem ugrupowań terrorystycznych. Wkrótce zaczęto także zwracać uwagę na globalny zasięg tego procederu.

Geneza regulacji

Pierwotnie w polskim systemie prawa regulacje dotyczące finansowania terroryzmu zostały wprowadzone do obowiązującej wówczas ustawy z 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł za sprawą nowelizacji z 27 września 2002 r.²⁵ Na mocy powołanej nowelizacji został także zmieniony zakres unormowania ustawy z 16 listopada 2000 r.²⁶ Objęto nim dodatkowo aspekt związany z przeciwdziałaniem finansowania terroryzmu. Wprowadzono do niej również, o czym już wspomniano, definicję legalną aktu terrorystycznego²⁷.

W tym miejscu wypada zaznaczyć, że przepis ten spotkał się z surową krytyką²⁸. Zwracano uwagę na to, iż ustawodawca posłużył się w nim sformulowaniem „przestępstwa” zamiast „czyny zabronione”. Nasuwało to pytanie o potrze-

²³ Dz. Urz. UE L z 2015 r., nr 141, s. 73–117.

²⁴ Dla porządku wypada przypomnieć, iż chodzi tutaj o zamachy 11 września 2001 r. w Nowym Jorku na World Trade Center oraz na Pentagon. Według raportu komisji powołanej dla zbadania sprawy zamachów w World Trade Center zginęło ponad 2600 osób, 125 osób zginęło w Pentagonie, por. K. Liedel, *Zwalczanie terroryzmu międzynarodowego w polskiej polityce bezpieczeństwa*, Warszawa 2010, s. 9–34.

²⁵ Ustawa z 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (w pierwotnym brzmieniu nosząca tytuł: „o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł”), t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 1049.

²⁶ Ustawa z 27 września 2002 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł, Dz.U. z 2002 r., nr 180, poz. 1500.

²⁷ Zgodnie z art. 2 pkt 7 ustawy z 16 listopada 2000 r. pod pojęciem „aktu terrorystycznego” rozumiano „przestępstwa przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstwa wojenne, przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu oraz przestępstwa określone w art. 134 i 136 Kodeksu karnego”.

²⁸ Więcej na ten temat por. A. Golonka, *Terroryzm, jako „nowe źródło zagrożenia”*, w: *Zmiany prawa karnego po wejściu w życie Kodeksu karnego z 1997 r.*, red. T. Bojarski, K. Nazar, A. Nowosad, M. Szwarzcyk, Lublin 2006, s. 331–336.

bę badania przestępności odpowiednich zachowań pod kątem elementów wyznaczających strukturę przestępstwa rozpatrywanych przez pryzmat przede wszystkim art. 1 § 1–3 k.k. Poza tym niejasne pozostawało to, czy w art. 2 pkt 7 ustawy z 16 listopada 2000 r. chodzi o kategorie przestępstw godzących w jakikolwiek sposób w wymienione dobra prawne, popełnione dodatkowo łącznie (liczba mnoga). Tymczasem, jak wypada założyć, chodziło o ustanowienie karalności w zakresie konkretnych (pojedynczych) typów czynów zabronionych, określonych w rozdziale XVI i XX k.k. (przestępstwa przeciwko pokojowi, ludzkości i przestępstwa wojenne oraz przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu). Powstawała także uzasadniona wątpliwość dotycząca nieumyślności, skoro na objęcie ich zakresem penalizacji w odniesieniu do ataku terrorystycznego wskazują przepisy k.k. zawarte we wskazanych rozdziałach k.k. Tytułem przykładu wystarczy tutaj przywołać regulacje zawarte w art. 163 § 2 i art. 164 § 2 k.k., określające typy nieumyślnego spowodowania zdarzeń przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu oraz sprowadzenia ich niebezpieczeństwa. To zaś prowadzi do konstatacji, że ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu dopuszczała (przynajmniej teoretycznie) możliwość przeprowadzenia aktu terrorystycznego bez zamiaru, a jedynie przez niezachowanie reguł ostrożności wymaganych w danych okolicznościach. Innymi słowy, ustawa ta teoretycznie dopuszczała możliwość, by do ataku terrorystycznego doszło np. przez „nieostrożne” rozsianie substancji szkodliwych, wirusów wąglika i sprowadzenie tym samym powszechnego niebezpieczeństwa dla życia lub zdrowia wielu osób albo mienia wielkich rozmiarów. Sytuacja taka wydaje się wprawdzie możliwa do wyobrażenia, jednak uznanie sprawcy takiego zdarzenia za zamachowca-terrorystę nieumyślnego przestępstwa może już budzić zastrzeżenia. Sama regulacja zdaje się zresztą w tej mierze kłócić z *ratio legis* ustawy z 16 listopada 2000 r. Co ciekawe jednak, bazując na tak skonstruowanej definicji legalnej aktu terrorystycznego, niektóre ze znanych w historii zamachów (jak chociażby przykładowo ten, który miał miejsce 1–3 września 2004 r. w Biesłanie w Osetii Północnej²⁹) nie zostałyby w ogóle zakwalifikowane jako takie. Stałoby się tak za sprawą „wyłączenia” spod katalogu przestępstw wskazanych w art. 2 pkt. 7 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu wzięcia lub przetrzymywania zakładnika celem zmuszenia organu państwowego do określonego zachowania się (art. 252 k.k.). Czyn taki stanowi bowiem prze-

²⁹ W 2004 r. w Biesłanie (Osetia Północna) zamachowcy dokonali zbrojnego ataku terrorystycznego na szkołę podstawową, którą okupowali przez kilka dni (1–3 września). Według danych w zamachu tym śmierć poniosło 339 osób, a ok. 1200 przetrzymywano jako zakładników; w większości były to dzieci. Por. G. Ślubowski, *Powiedz, co tu widziałeś*, „Newsweek Polska” 2004, nr 38, s. 38–39, a także: J. Giziński, G. Ślubowski, A. Zaucha, *Kaukaska pętla śmierci*, „Newsweek Polska” 2004, nr 37, s. 26–28.

stępstwo przeciwko porządkowi publicznemu (rozdział XXXII k.k.), a – dla przypomnienia – rozdział ten nie był wskazany w powołanym art. 2 pkt. 7 wspomnianej ustawy. Braki, którymi była obarczona definicja aktu terrorystycznego, wymusiły zatem potrzebę jej zmiany³⁰. W konsekwencji ustawą nowelizującą z 25 czerwca 2009 r. uchylono powyższą definicję, zastępując ją terminologią nawiązującą wyraźnie do samego tytułu ustawy z 16 listopada 2000 r.³¹

Zgodnie z art. 2 pkt. 10 ustawy z 16 listopada 2000 r. pod pojęciem finansowania terroryzmu nakazano rozumieć „czyn określony w art. 165a k.k.”. Warto nadmienić w tym miejscu, iż ten sam sposób rozumienia tego terminu przewiduje także obowiązująca od 13 lipca 2018 r. ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu z 1 marca 2018 r., która zastąpiła ustawę z 16 listopada 2000 r.³²

Penalizacja finansowania terroryzmu

Powołaną wyżej ustawą z 25 czerwca 2009 r. znowelizowano również k.k. Dodano do niego art. 165a³³, w którym spenalizowano zachowanie określone mianem finansowania terroryzmu. Zgodnie z pierwotnym brzmieniem tego przepisu za takowe uznawano: gromadzenie, przekazywanie lub oferowanie środków płatniczych, instrumentów finansowych, papierów wartościowych, wartości dewizowych, praw majątkowych lub innego mienia ruchomego lub nieruchomości w celu sfinansowania przestępstwa o charakterze terrorystycznym. Przepis ten rozdził jednak wiele zastrzeżeń, z których najpoważniejsze odnosiły się do przewidzianego w nim wymagania, aby sprawca finansowania terroryzmu realizował znamiona typu czynu zabronionego określonego w art. 165a k.k. „w celu sfinansowania przestępstwa o charakterze terrorystycznym”. Tak określony ustawowy zestaw znamion prowadził bowiem do wniosku, że z przestępstwem, o którym mowa w art. 165a k.k., mieliśmy do czynienia wówczas, gdy sprawca podejmował wskazaną w tym przepisie czynność sprawczą, tj. gromadził, przekazywał lub oferował środki płatnicze, o których mowa w art. 165a k.k., mając „na celu”

³⁰ Więcej na ten temat por. np. A. Golonka, *Finansowanie terroryzmu – zagrożenia i sposoby przeciwdziałania wnioski de lege lata i postulaty de lege ferenda*, „Ius et Administratio – Facultas Iuridica Universitatis Ressoviensis” 2016, z. 4, s. 6–8.

³¹ Tytuł ustawy zmieniony przez art. 1 pkt 1 ustawy z 25 czerwca 2009 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2009 r., nr 166, poz. 1317.

³² Por. art. 2 ust. 1 pkt 6 ustawy z 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, Dz.U. z 2018 r., poz. 723.

³³ Dz.U. z 2009 r., nr 166, poz. 1317.

popelnienie (dodajmy – celowo!) innego czynu zabronionego, dla którego ustawodawca karny przewidział zagrożenie karą pozbawienia wolności nie niższą niż 5 lat (w górnej granicy) i przy założeniu, że będzie on ukierunkowany na poważne zastraszenie wielu osób lub zmuszenie organu państwowego do podjęcia lub zaniechania określonych czynności, względnie na wywołanie poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce, bądź czyn taki będzie oznaczał przynajmniej groźbę spowodowania któregoś z powyższych zdarzeń³⁴. Do takiej konkluzji prowadziła wykładnia omawianego przepisu, uwzględniająca definicję przestępstwa o charakterze terrorystycznym, wskazaną w art. 115 § 20 k.k. W obydwu przepisach (art. 165a k.k. w pierwotnym brzmieniu oraz art. 115 § 20 k.k.) postawiono bowiem wymaganie, aby stroną podmiotową sprawcy charakteryzował zamiar bezpośredni (działanie „w celu”). Taka konstrukcja opisu przestępstwa finansowania terroryzmu, poza tym, że ze swej istoty nie ułatwiała rozumienia samego pojęcia finansowania terroryzmu z uwagi na konieczność stosowania „podwójnego” odesłania („podwójnego”, jeżeli zważyć na art. 2 pkt. 10 ustawy z 16 listopada 2000 r. i – odpowiednio – art. 2 pkt. 6 ustawy z 18 marca 2018 r., odsyłający do art. 165a k.k., który z kolei wymaga sięgnięcia do art. 115 § 20 k.k.), to dodatkowo nasuwała już wtedy spore wątpliwości dotyczące praktycznego jej zastosowania. Wynikały one z konieczności każdorazowego wykazania znamienia podmiotowego (czyli „celu” działania sprawcy). Zachodziła zatem potrzeba wykazania tego, iż sprawca gromadzi, przekazuje lub oferuje środki płatnicze w celu popelnienia przestępstwa, którego (na tym etapie jeszcze potencjalnym i zarazem „dalszym”) celem będzie cel wskazany w art. 115 § 20 k.k., a więc np. zmuszenie organu państwowego do podjęcia zachowania pożądanego dla sprawcy, jak wycofanie sił zbrojnych z terytorium jakiegoś państwa. Na etapie, na którym nie zostało jeszcze przeprowadzone przestępstwo o charakterze terrorystycznym, „dla potrzeb” popelnienia którego gromadzone są środki finansowe, ustalenie rzeczywistego, owego „dalszego” celu wydaje się co najmniej trudne, o ile w ogóle możliwe do ustalenia. Powyższa konstrukcja prowadziła bowiem do oparcia się w głównej mierze na znamionach określających stronę podmiotową (w szczególności w przytoczonym przykładzie, gdy brak jest realizacji znamion innego typu czynu zabronionego stanowiącego przestępstwo o charakterze terrorystycznym).

W rezultacie w wyniku przeprowadzonej nowelizacji art. 165a k.k. przepis ten od 13 lutego 2016 r. przybrał następujące brzmienie: „Kto gromadzi, przekazuje lub oferuje środki płatnicze, instrumenty finansowe, papiery wartościowe, wartości dewizowe, prawa majątkowe lub inne mienie ruchome lub nieruchomo-

³⁴ Więcej na temat „przestępstwa o charakterze terrorystycznym” por. R. Zgorzały, *Przestępstwo o charakterze terrorystycznym w polskim prawie karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 7–8, s. 70–71, a także: A. Golonka, *Terroryzm jako „nowe źródło zagrożeń”...*, s. 331–336.

ści w zamiarze sfinansowania przestępstwa o charakterze terrorystycznym albo udostępnienia ich zorganizowanej grupie lub związkowi mającym na celu popełnienie takiego przestępstwa lub osobie biorącej udział w takiej grupie lub związku”³⁵. Nowela z 9 października 2015 r. usunęła wprawdzie podwójną kierunkowość (wynikającą z posłużenia się w opisie typu czynu zabronionego, o którym mowa w art. 165a k.k. znamieniem „w zamiarze” zamiast dotychczasowym, wskazującym na celowe nastawienie sprawcy), pozostawiła ona jednak wszelkie niejasności wiążące się z definicją legalną „przestępstwa o charakterze terrorystycznym”. Co istotne jednak, nowela ta uzupełniła opis tego typu czynu o dodatkowe znamiona, prowadzące do objęcia zakresem tego przepisu czynności sprawczej polegającej także na udostępnieniu środków majątkowych: „zorganizowanej grupie lub związkowi **mającym na celu** [podkr. – A.G.] popełnienie takiego przestępstwa lub osobie biorącej udział w takiej grupie lub związku”. Także i w takim kształcie przepis ten nie był doskonały, wobec czego jego zmiana spotkała się z krytyką³⁶. Nie to jednak, jak wynika z podanych motywów legislacyjnych, stanowiło bezpośredni powód jego kolejnej nowelizacji.

Artykuł 165a k.k. i *ratio legis* kolejnej zmiany tego przepisu

Artykuł 165a k.k. w podanym wyżej brzmieniu nie uchował się jednak długo, bowiem ustawodawca karny zdecydował o jego ponownej zmianie nowelą z 23 marca 2017 r.³⁷ Zanim jednak przyjdzie przytoczyć treść powołanego przepisu w jego aktualnym brzmieniu, wypada pochylić się nad *ratio legis* jego nowelizacji.

W tym względzie zaś w pierwszej kolejności należałoby odwołać się do opinii Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego przy Ministrze Sprawiedliwości. Jak w niej wskazano, zakres definicji zawartej w art. 115 § 20 k.k. jest zbyt wąski, co „wymaga modyfikacji zapewniającej jej spójność z unormowaniami Międzynarodowej Konwencji o Zwalczaniu Finansowania Terroryzmu. [...] Zalecenie generalne sprowadza się do wprowadzenia kryminalizacji zachowań polegających na przekazywaniu środków organizacji terrorystycznej lub terrorystyce w jakimkolwiek celu. Zalecany zabieg legislacyjny miałby polegać na uzupełnieniu definicji legalnej przestępstwa o charakterze terrorystycznym w sposób gwarantujący objęcie zakresem definiowanego pojęcia wszelkich przestępstw

³⁵ Dz.U. z 2015 r., poz. 1855.

³⁶ Więcej na ten temat por. A. Golonka, *Kodeks karny wobec terroryzmu – refleksje dotyczące obecnego stanu prawnego i postulaty de lege ferenda*, w: *Między stabilnością a zmiennością prawa karnego – dylematy ustawodawcy*, red. W. Cieślak, M. Romańczuk-Grodzka, Olsztyn 2017, s. 368–376.

³⁷ Ustawa z 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2017 r., poz. 768.

przewidzianych w umowach międzynarodowych wymienionych w Aneksie do ww. Konwencji³⁸. Ponadto, jak wyraźnie zaznaczył projektodawca nowelizacji w odniesieniu do § 1 art. 165a k.k. i wprowadzenia do tego przepisu całego katalogu przestępstw, które zresztą, jak sam zauważył: „niekoniecznie same w sobie mają charakter terrorystyczny”³⁹, zmiana ta podyktowana była zaleceniami Moneyval i wdrażanymi przez ten Komitet rekomendacjami FATF (Grupa Specjalna do Spraw Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy, ang. *The Financial Action Task Force*). Dodatkowo motywem tej zmiany była wykładnia Konwencji Narodów Zjednoczonych dotyczącej zwalczania prania pieniędzy. Jak podkreślano w uzasadnieniu projektowanej zmiany, w tym kontekście finansowaniem terroryzmu objęto więc nie tylko przestępstwa, „które są *stricte* terrorystyczne i o charakterze terrorystycznym, [...] ale również za finansowanie terroryzmu uznaje się finansowanie niektórych innych przestępstw, które niekoniecznie mogą być popełniane w celu zastraszenia bądź wywarcia takiego wpływu jak przestępstwo terrorystyczne. Chodzi tutaj o przestępstwa, które zostały wymienione w aneksie do Konwencji Narodów Zjednoczonych o zwalczaniu prania pieniędzy i zwalczaniu terroryzmu. [...] Tak naprawdę ten katalog jest szerszy, bo znajdują się w nim na przykład takie przestępstwa, jak zabójstwo, bo chodzi na przykład o zabójstwo dyplomaty, które również uznawane jest za akt terroryzmu, ale w projekcie staraliśmy się ująć tylko te czyny, których natura może być taka, że mogą być po prostu terrorystyczne i stąd właśnie to rozszerzenie”⁴⁰.

W tym miejscu już tylko dla porządku godzi się podnieść, iż przestępstwa wymienione w aneksie do Konwencji Narodów Zjednoczonych obejmują takie czyny, jak: bezprawne zawładnięcie statkiem powietrznym, skierowane przeciwko bezpieczeństwu lotnictwa cywilnego i portów lotniczych, polegające na wzięciu zakładnika, bombowym ataku terrorystycznym, godzące w bezpieczeństwo stałej platformy umieszczonej na szelfie kontynentalnym, przeciwko osobom

³⁸ Opinia Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego przy Ministrze Sprawiedliwości przyjęta po dyskusji plenarnej 18 lutego 2014 r., dostępna na stronie: https://www.google.pl/url?sa=t&rc=j&q=&esrc=s&source=web&cd=19&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwi3z6PWkqPZA hQKHX_VAFI4ChAWCE0wCA&url=http%3A%2F%2Fbip.ms.gov.pl%2Fpl%2Fdzialalnosc%2Fkomisje-kodyfikacyjne%2Fkomisja-kodyfikacyjna-prawa-karnego%2Fopinie-komisji-kodyfikacyjnej-prawa-karnego%2Fdownload%2C2663%2C1.html&usg=AOvVaw2YwC03HzSRgGUWzZ1-YJ5-J (15.02.2018).

³⁹ Tekst po posiedzeniu podkomisja nadzwyczajna do rozpatrzenia rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (druk nr 1186) z 21 lutego 2017 r., dostępny na stronie: <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/biuletyny.xsp?view=S> (15.02.2018).

⁴⁰ Tekst po posiedzeniu podkomisja nadzwyczajna do rozpatrzenia rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (druk nr 1186) z 21 lutego 2017 r., dostępny na stronie: <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/biuletyny.xsp?view=S> (15.02.2018).

korzystającym z ochrony międzynarodowej, a także naruszające postanowienia Konwencji o ochronie fizycznej materiałów jądrowych, przyjętej w Wiedniu 3 marca 1980 r.⁴¹

W rezultacie zmiany wprowadzonej powołaną wyżej ustawą nowelizującą k.k. z 23 marca 2018 r. art. 165a k.k. przybrał następujące brzmienie: „Art. 165a. § 1. Kto gromadzi, przekazuje lub oferuje środki płatnicze, instrumenty finansowe, papiery wartościowe, wartości dewizowe, prawa majątkowe lub inne mienie ruchome lub nieruchomości w zamiarze sfinansowania przestępstwa o charakterze terrorystycznym lub przestępstwa, o którym mowa w art. 120, art. 121, art. 136, art. 166, art. 167, art. 171, art. 252, art. 255a lub art. 259a, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12. § 2. Tej samej karze podlega, kto udostępnia mienie określone w § 1 zorganizowanej grupie lub związkowi mającym na celu popełnienie przestępstwa, o którym mowa w tym przepisie, osobie biorącej udział w takiej grupie lub związku lub osobie, która ma zamiar popełnienia takiego przestępstwa. § 3. Kto, nie będąc do tego obowiązany na mocy ustawy, pokrywa koszty związane z zaspokojeniem potrzeb lub wykonaniem zobowiązań finansowych grupy, związku lub osoby, o których mowa w § 2, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. § 4. Tej samej karze podlega sprawca czynu określonego w § 1 lub 2, który działa nieумыślnie”.

Już pobieżna analiza tego przepisu pozwala dostrzec, iż wprowadzono do niego nowe typy omawianego przestępstwa. Pozostając jednak przy kwestii leitmotivu zmiany, który powinien przecież stanowić *ratio* nadania nowego brzmienia odnośnemu przepisowi, wypada zauważyć, że art. 165a k.k. po jego ostatniej nowelizacji nie tylko nie usuwa pojawiających się wątpliwości, ale wręcz je potęguje.

W pierwszej kolejności należy zauważyć, iż w świetle uzasadnienia powodów legislacyjnych zmiana polegająca na utworzeniu katalogu przestępstw objętych zakazem ich finansowania stanowi realizację postulatu zgodności z prawem międzynarodowym w odniesieniu do czynów stypizowanych w art. 120, 121, 136, 166, 167 i 252 k.k.

Powyższe pozwala na postawienie pytania o to, czy katalog ten (bacząc na uzasadnienie wspomnianej nowelizacji) jest kompletny, tj. czy uwzględniono w nim wszystkie czyny, których natura – jak przecież zaznaczył sam projektodawca – jest taka, że „mogą być po prostu terrorystyczne”. Odpowiedź na tak postawione pytanie musi być negatywna. Wynika to z tego, że w istocie rzeczy wiele przestępstw może być „po prostu terrorystycznych”, czemu zresztą zdaje się dawać wyraz również sam ustawodawca, przewidując takie, a nie inne kryteria pozwalające na przyjęcie, że *in concreto* popełnione przestępstwo zostanie za takie uznane, jeżeli nosi ono znamiona „terrorystycznego” (determinuje to cel

⁴¹ Dz.U. z 2004 r., nr 263, poz. 2620.

działania sprawcy oraz ustawowe zagrożenie karą – nie niższą niż 5 lat pozbawienia wolności w górnej granicy tego zagrożenia). Wydaje się, że równie dobrze zakazem ich finansowania (jako mogące mieć charakter terrorystyczny) powinny być objęte takie przestępstwa, jak chociażby te uregulowane m.in. w art. 119 k.k. (przestępstwo stosowania przemocy lub groźby bezprawnej wobec grupy osób lub poszczególnej osoby z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub z powodu jej bezwyznaniowości), art. 118a k.k. (przestępstwo brania udziału w masowym zamachu lub choćby w jednym z powtarzających się zamachów skierowanych przeciwko grupie ludności), art. 264a k.k. (przestępstwo polegające na umożliwieniu lub ułatwieniu innej osobie pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wbrew przepisom w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej) czy art. 258 k.k. (udział lub kierowanie zorganizowaną grupą lub związkiem mającym na celu popełnianie przestępstw). Do tego ostatniego zresztą odsyła wprost art. 259a k.k., uwzględniony w art. 165a § 1 k.k.

Niejasny jest także powód pominięcia w art. 165a § 1 k.k. czynów takich, jak te stypizowane w art. 134 k.k. (zamach na życie Prezydenta RP) czy art. 135 k.k. (dopuszczenie się czynnej napaści na głowę naszego państwa), wobec uwzględnienia w nim równocześnie art. 136 k.k. penalizującego dopuszczenie się czynnej napaści na głowę obcego państwa lub akredytowanego szefa przedstawicielstwa dyplomatycznego takiego państwa albo osobę korzystającą z podobnej ochrony na mocy ustaw, umów lub powszechnie uznanych zwyczajów międzynarodowych.

Co więcej, analiza powyższego katalogu rodzi poważne obiekcje odnoszące się do art. 121 § 2 k.k., który przewiduje karalność zachowania polegającego na dopuszczeniu do popełnienia przestępstwa określonego w § 1. Pomijając w ogóle kwestię zasadności karania za finansowanie dopuszczenia do realizacji czynów określonych w § 1 k.k., co nie wydaje się trafne *per se*, należy odnotować także lukę, która powstała po wprowadzeniu do k.k. art. 126b k.k. Pojawia się bowiem pytanie o powód, dla którego ustawodawca nie uznał za stosowne objąć analogicznym zakazem przestępstwa określonego w art. 120 k.k., do którego odsyła art. 126b k.k. (niedopełnienie obowiązku należytej kontroli i dopuszczenie tym samym do popełnienia przez osobę pozostającą pod jego faktyczną władzą lub kontrolą czynu określonego m.in. w art. 120 k.k.). Artykuł 120 k.k., podobnie jak i art. 121 § 1 k.k., ustawodawca uwzględniła zaś w katalogu przestępstw objętych zakazem ich finansowania.

Nie mniej zastrzeżeń budzi także uwzględnienie w katalogu przestępstw wskazanych w § 1 art. 165a k.k. czynów stypizowanych w następujących artykułach: 255a § 1 k.k. (przestępstwo rozpowszechniania lub publicznego prezentowania treści mogących ułatwić popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym).

stycznym – dodatkowo „w zamiarze, aby przestępstwo takie zostało popełnione”, art. 255a § 2 k.k. (przestępstwo uczestniczenia w szkoleniu mogącym umożliwić popełnienie takiego przestępstwa, jeżeli przyświeca mu cel, jakim jest popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym), a także art. 259a k.k. (przestępstwo przekroczenia granicy Rzeczypospolitej Polskiej w celu popełnienia na terytorium innego państwa przestępstwa o charakterze terrorystycznym lub przestępstwa określonego w art. 255a lub art. 258 § 2 lub 4 k.k.). Nie potrzeba chyba wytykać naszemu ustawodawcy, że przez taki zabieg legislacyjny wyeksponował on „z naddatkiem” trudności wiążące się z wymaganiem dotyczącym podwójnej kierunkowości. Każde ze wskazanych wyżej przestępstw, których zamierzone finansowanie jest penalizowane, zawiera bowiem w swoim opisie określenie „przestępstwo o charakterze terrorystycznym”, które zgodnie z art. 115 § 20 k.k. wymaga realizacji zachowania sprawczego we wskazanym w tym przepisie celu, które zarazem stanowi o istocie (celowo) podejmowanego zachowania sprawczego, stypizowanego w każdym z powołanych wyżej przepisów⁴².

Warto byłoby także zasugerować w tym miejscu propozycję zmiany „przestępstwa o charakterze terrorystycznym”, a precyzyjnie – rozważyć uchYLENIE art. 115 § 20 k.k. na rzecz wprowadzenia, jako odrębnego typu czynu zabronionego, przestępstwa zamachu terrorystycznego. Przepis ten mógłby przybrać następujące brzmienie: „Kto dopuszcza się zamachu na życie lub zdrowie wielu osób lub mienie w znacznych rozmiarach, prowadzącego do zastraszenia wielu osób, zmuszenia organu władzy publicznej Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa albo organu organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania określonych czynności lub wywołania poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce Rzeczypospolitej Polskiej, innego państwa lub organizacji międzynarodowej, albo posługuje się groźbą takiego zachowania, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 3 lata pozbawienia wolności” (uznając za zasadne uczynienie z tego przestępstwa zbrodni, z zastrzeżeniem, iż pod rozważenie ustawodawcy należałoby poddać ewentualnie surowsze zagrożenie karą pozbawienia wolności, np. zagrożenie karą na czas nie krótszy od lat 5). Można by zastanowić się także nad zasadnością ustanowienia karalności przygotowania zamachu terrorystycznego, które zgodnie z art. 16 k.k. pozostaje bezkarne w braku odpowiedniej regulacji w tym względzie. Wydaje się natomiast, że pod-

⁴² Zgodnie z art. 115 § 20 k.k. z przestępstwem o charakterze terrorystycznym mamy do czynienia, gdy sprawca dopuszcza się popełnienia czynu zabronionego zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 5 lat, a czyn ten został popełniony w celu:

- 1) poważnego zastraszenia wielu osób,
- 2) zmuszenia organu władzy publicznej Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa albo organu organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania określonych czynności,
- 3) wywołania poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce Rzeczypospolitej Polskiej, innego państwa lub organizacji międzynarodowej, a także groźba popełnienia takiego czynu.

jęcie zachowania mającego na celu stworzenie warunków do podjęcia zachowania zmierzającego bezpośrednio do przeprowadzenia ataku terrorystycznego jest tym „etapem” (stadium) popełnienia omawianego przestępstwa, które uzasadnia jego karalność, co poniekąd idzie w parze z kryminalizacją finansowania terroryzmu (oczywiście jako odrębnego czynu). Świadczy to jednak o położeniu akcentu na prewencję w zakresie przeciwdziałania atakom terrorystycznym. Zaletą takiego rozwiązania byłoby wyeliminowanie wielu trudności, które wynikają z nadania „przestępstwu o charakterze terrorystycznym” mocy definiowania (m.in. wspomniane już trudności rodzące się na tle możliwości, podwójnej kierunkowości, wynikającej z ograniczenia się w zasadzie jedynie do kryterium przedmiotowego – „w celu” i uwzględnienia wyłącznie granicy zagrożenia karą, a także posługiwania się znamionami ocennymi, nieostrymi oraz wadliwej konstrukcji przepisu w części dotyczącej groźby). Taki stan rzeczy z pewnością nie sprzyja „odkodowaniu normy” wyrażonej w przepisie art. 165a k.k., co w praktyce jedynie potęguje problemy z jego stosowaniem.

Natomiast odnosząc się do dalszych uwag, z których wynikają postulaty dotyczące zmiany samego art. 165a k.k., to należałoby dokonać korekty legislacyjnej zwrotów, którymi ustawodawca posługuje się w § 2 tego artykułu. Precyzyjnie zaś, w odniesieniu do zwrotu, którym posłużył się on w tym przepisie, wskazując na „mienie określone w § 1”, wypada zadać pytanie, o jakie mienie chodziło ustawodawcy – czy o „mienie ruchome”, przyjmując, że za pierwszoplanową systemie polskiego prawa (także karnego) uznaje się wykładnię językową, czy też o wszelkie wartości majątkowe wymienione w § 1 tego artykułu, a zatem odwołać się jednak (z konieczności) do wykładni systemowej, w szczególności zaś posilkować się w tym względzie art. 44 k.c.

Na zakończenie nie sposób byłoby nie wspomnieć o nieumyślnym typie przestępstwa finansowania terroryzmu, który od 27 kwietnia 2017 r., czyli od daty wejścia w życie analizowanej nowelizacji, przewiduje art. 165a k.k. w § 4.

Wypada przypomnieć, iż w myśl art. 9 § 2 k.k. czyn zabroniony popełniony jest nieumyślnie, jeżeli sprawca, nie mając zamiaru jego popełnienia, popełnia go jednak na skutek niezachowania ostrożności wymaganej w danych okolicznościach, mimo że możliwość popełnienia tego czynu przewidywał (świadoma nieumyślność) albo mógł przewidzieć (nieświadoma nieumyślność). W kontekście omawianego procederu zapis taki wydaje się być co najmniej niezrozumiały, żeby nie powiedzieć – wręcz nielogiczny.

Po pierwsze, nie jest zrozumiałe, jak nieumyślny typu czynu, o którym mowa w § 4 art. 165a k.k., ma się do zakresu znamion przedmiotowych opisanych w § 1 i 2, z których jednym jest przecież przestępstwo o charakterze terrorystycznym, które (co raz jeszcze wypada zasygnalizować) wymaga kierunkowego nastawienia sprawcy (*dolus directus coloratus*), a zatem *per se* jest ono determinowane celem (znamieniem przedmiotowym). Po wtóre, odwołując się do moty-

wów wprowadzenia tej regulacji, warto zauważyć, iż projektodawca zakładał jedynie taką formę nieumyślności, która odpowiada jej świadomej formie, skoro przewiduje, że „[p]odejrzanie przestępnego przeznaczenia mienia musi przy tym wynikać z pewnego ciągu informacji, który, przy pomocy zasad logicznego rozumowania, pozwala założyć wykorzystanie mienia w celu wsparcia działalności terrorystycznej. Nie może się natomiast opierać jedynie na domysłach, pogłoskach lub stereotypach”⁴³. Niestety wskazanie takie żadną logiczną miarą nie daje się wyprowadzić z art. 165a § 4 k.k.

Wreszcie należy zadać pytanie o reguły ostrożnego postępowania, jakimi należałoby się w takim przypadku kierować. Zważywszy na fakt, że wspomniany przepis statuuje przestępstwo powszechne, wątpliwe wydaje się skorzystanie w tej mierze z zapisów przewidzianych w ustawie o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu z 1 marca 2018 r., które zresztą nie przewidują precyzyjnie kryteriów oceny ryzyka. Tym bardziej więc nieuzasadnione wydaje się oczekiwanie, by „modelowy obywatel”, który to wzorzec można odnieść do przewidywania bądź możliwości przewidzenia, znał inne regulacje, w szczególności takie, jak Wspólne Wytyczne wydane na podstawie art. 17 i 18 ust. 4 dyrektywy (UE) 2015/849 w sprawie uproszczonych i wzmożonych środków należytej staranności wobec klientów oraz czynników, które instytucje finansowe powinny uwzględnić podczas oceny ryzyka prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu w powiązaniu z indywidualnymi stosunkami gospodarczymi i transakcjami sporadycznym” z 4 stycznia 2018 r.⁴⁴ Nie są to bowiem reguły ostrożnego postępowania stosowane powszechnie w obrocie finansowym, przez co także i trudno oczekiwać ich dochowania od przeciętnego obywatela.

Podsumowanie

Reasumując, w nawiązaniu do tematyki przewodniej tego opracowania, czyli próby spojrzenia na kolejne nowelizacje, jakim został poddany art. 165a k.k. w przeciągu stosunkowo niedługiego okresu jego obowiązywania, pod kątem zasadności ich przeprowadzenia tudzież ich całościowego podsumowania z punktu widzenia tendencji ustawodawczych, jakie (na bazie powołanej regulacji) wykazuje nasz legislator w zakresie poddawania przepisów prawno-karnych zmianom, należy wyciągnąć następujące wnioski: po pierwsze, na gruncie po-

⁴³ Tekst po posiedzeniu podkomisji nadzwyczajnej do rozpatrzenia rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (druk nr 1186) z 21 lutego 2017 r., dostępny na stronie: <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/biuletyny.xsp?view=S> (15.02.2018).

⁴⁴ Wytyczne dostępne na stronie: https://esas-joint-committee.europa.eu/Publications/Guidelines/Guidelines%20on%20Risk%20Factors_PL_04-01-2018.pdf (2.05.2018).

wyższego nasuwa się spostrzeżenie, iż kierunek, w jakim podąża nasz ustawodawca karny jest często podyktowany potrzebą dostosowania rodzimych regulacji karnych do unormowań prawa międzynarodowego (lub wspólnotowego). Po wtóre, dzieląc potrzebę zmian uzasadnionych tym faktem, jak również rozumiejąc potrzebę pozostawiania polskich przepisów karnych w zgodzie ze wspomnianymi unormowaniami, należy jednak z całą stanowczością zaprotestować przeciwko ich zbyt pochopnej „implementacji”. W tym względzie można bowiem zauważyć niepokojącą tendencję polegającą na próbie zbyt dosłownego transponowania przepisów międzynarodowych na rodzimy grunt. Jest to wynikiem pewnego „automatyzmu legislacyjnego”, nierzadko popartego nadmiernym pośpiechem w ich opracowaniu tudzież podyktowanego obawą przed naruszeniem terminu ich wprowadzenia do krajowego porządku prawnego. W rezultacie tworzone prawo obarczone jest wcale nie jednokrotnie licznymi nieścisłościami i lukami, przez co utrudnione jest jego stosowanie. Znakomitym tego przykładem okazuje się – niestety – art. 165a k.k., w przypadku którego można dojść do przekonania, iż *ratio legis* jego ostatniej zmiany zostało w istocie wypaczone, a sam sens przeprowadzenia tej nowelizacji, w obliczu zastrzeżeń podniesionych w tym opracowaniu, staje się wysoce wątpliwy.

Bibliografia

- Borkowski R., *Terroryzm*, w: *Konflikty współczesnego świata*, red. R. Borkowski, Kraków 2001.
Co warto wiedzieć o finansowaniu terroryzmu, <http://euroislam.pl/co-warto-wiedziec-o-finansowaniu-terroryzmu> (12.10.2018).
- Giziński J., Ślubowski G., Zaucha A., *Kaukaska pętla śmierci*, „Newsweek Polska” 2004, nr 37.
- Golonka A., *Finansowanie terroryzmu – zagrożenia i sposoby przeciwdziałania wnioski de lege lata i postulaty de lege ferenda*, „Ius et Administratio – Facultas Iuridica Universitatis Resso-viensis” 2016, z. 4.
- Golonka A., *Kodeks karny wobec terroryzmu – refleksje dotyczące obecnego stanu prawnego i postulaty de lege ferenda*, w: *Między stabilnością a zmiennością prawa karnego – dylematy ustawodawcy*, red. W. Cieślak, M. Romańczuk-Grodzka, Olsztyn 2017.
- Golonka A., *Terroryzm jako „nowe źródło zagrożenia”*, w: *Zmiany prawa karnego po wejściu w życie Kodeksu karnego z 1997 r.*, red. T. Bojarski, K. Nazar, A. Nowosad, M. Szwarczyk, Lublin 2006.
- Hall B., *ISIS Państwo Islamskie. Brutalne początki armii terrorystów*, Warszawa 2015.
- Hołyst B., *Terroryzm*, t. 1, Warszawa 2011.
- Indecki K., *Kilka uwag na temat istoty terroryzmu*, „Przegląd Policyjny” 1994, nr 2–3.
- Indecki K., *Kryminalizacja aktu terrorystycznego – zagadnienia wybrane*, „Acta Universitatis Lodzensis, Folia Iuridica” 2004, nr 67.
- Irak ogłasza zwycięstwo nad ISIS. Terrorysty stracili całe terytorium*, <https://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/1953415,Irak-oglasza-zwyciestwo-nad-ISIS-Terrorysty-stracili-cale-terytorium> (29.10.2018).
- Liedel K., *Zwalczanie terroryzmu międzynarodowego w polskiej polityce bezpieczeństwa*, Warszawa 2010.

Państwo Islamskie straciło niemal całe terytorium, ale pozostaje groźne. Ma 30 tys. bojowników, <http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/7,114881,23784366,panstwo-islamskie-stracilo-niemal-cale-terytorium-ale-pozostaje.html> (29.10.2018).

Raufe X., *Atlas radykalnego islamu*, Warszawa 2011.

Ślubowski G., *Powiedz, co tu widziałeś*, „Newsweek Polska” 2004, nr 38.

Wądołowska A., *Skąd Państwo Islamskie ma pieniądze? „Wcześniej od bogatych Saudyjczyków i Katarczyków. Dziś samo kontroluje pola naftowe”*, http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114871,16515178,Skad_Panstwo_Islamskie_ma_pieniadze_Wczesniej_od.html (11.08.2018).

Wejkszner A., *Państwo islamskie: narodziny nowego kalifatu?*, Warszawa 2016.

Zgorzały R., *Przestępstwo o charakterze terrorystycznym w polskim prawie karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 7–8.

Streszczenie

Przedmiotem opracowania są zagadnienia dotyczące przestępstwa finansowania terroryzmu określonego w art. 165a k.k. Przepis ten w ciągu kilku ostatnich lat był niejednokrotnie nowelizowany, co już w założeniu nie jest poprawne, a dodatkowo rodzi obawę o jakość tworzonego prawa. W omawianym przypadku niepokój ten okazuje się być w pełni uzasadniony, czego rozwinięciu poświęcony jest niniejszy artykuł. Kwestie związane z finansowym wspieraniem terroryzmu zostały w nim zaprezentowane w szerszym kontekście, uwzględniającym ich tło, jakim jest problematyka terroryzmu. W świetle aktualnego stanu prawnego tworzy je definicja „przestępstwa o charakterze terrorystycznym” zawarta w art. 115 § 20 k.k. Sposób ujęcia tego przestępstwa wobec jednoczesnego braku odrębnego typu zabronionego, który określałby zamach terrorystyczny, znajdują swoje przełożenie w trudnościach związanych z wykładnią art. 165a k.k. Ich ukazaniu, a także wysunięciu stosownych postulatów *de lege ferenda* poświęcone jest niniejsze opracowanie.

Słowa kluczowe: terroryzm, finansowanie terroryzmu, Kodeks karny

TERRORISM AND ITS FINANCING IN THE CONTEXT OF AMENDING ARTICLE 165A OF THE CRIMINAL CODE

Summary

The subject of the study are issues related to the crime of financing terrorism, described in Article 165a of the Criminal Code. This provision in the last few years has been amended many times, what is not correct in principle, and additionally raises the concern about the quality of the law being created. In the discussed case these fears turn out to be fully justified. Issues related to the financial support of terrorism in this study have been presented in a broader context, taking into account their background, which is the problem of terrorism. In the light of the current legal situation, this creates the definition of "terrorist offenses" regulated in Article 115 § 20 of the Criminal Code. The manner of describing this crime, in the face of simultaneous lack of a separate type of prohibited act, which would define a terrorist attack, is reflected in the difficulties related to the interpretation of the Article 165a of the Criminal Code. Their presentation, as well as to put forward some relevant *de lege ferenda* postulates, is devoted to this study.

Keywords: terrorism, financing of terrorism, Criminal Code